

Adopsjon kan ikke fungere som katastrofehjelp

Dødsbølgen i Sydøst-Asia hadde knapt lagt seg før det kom krav om at barn som hadde blitt foreldreløse som følge av katastrofen måtte få adoptivfamilier. Men sannheten om flomkatastrofen er at den ganske sikkert gjorde flere foreldre barnløse, enn barn foreldreløse. Ut fra både fysiske forutsetninger og motoriske evner var særlig de minste barna ekstra utsatt da bølgen kom. Men noen barn ble foreldreløse fordi de oppholdt seg på et annet, mer beskyttet sted enn foreldrene, eller ved skjebnens lune eller mirakuløse tilfældigheter.

Av Ketil Leiland, Adopsjonsforum

Her hjemme har Adopsjonsforum mange ganger opplevd at større katastrofer øker interessen for adopsjon. Det er naturlig når vi får informasjon om at tusenvis av barn går en uviss fremtid i møte. Vi så dette blant annet under Armero-katastrofen i Colombia i 1991, da tusenvis av mennesker druknet i slam og mudder. Spesielt etter at en lokal talsmann ble sitert slik i VG: "Vær så snill å adoptere våre barn", var stormen av henvendelser sterk. En del mennesker ble fornærmet når vi ikke kunne trylle frem fiks ferdige adopterbare barn til dem. Men de aller fleste henvendelsene kom fra mennesker med et stort hjerte og mye engasjement for barna som ble rammet, og det er flott. Også denne gang har vi hørt fra mange som ønsker å gjøre mer enn bare å gi et pengebeløp. Men internasjonal adopsjon verken kan eller skal fungere som kortsiktig katastrofehjelp.

Det gikk ikke lenge før kritiske røster hevet seg i forhold til forslaget om det noen kalte en "adopsjonsbro" ut av de hardest rammede områdene. Mange av utspillene mot tanken om å finne nye familier i andre land for disse barna har vært preget av den sedvanlige "sammensausing" av adopsjon med diverse former for barnehandel. Det er trist at det stadig skal være nødvendig å påpeke at en adopsjon i utgangspunktet skal være – og vanligvis er – til barnets beste, og

dermed er det diametralt motsatte av barnehandel.

Like viktig er det å påpeke at mange innlegg i denne debatten – både for og mot internasjonal adopsjon som løsning for disse barna – har vært preget av en manglende innsikt i de internasjonale adopsjonenes spilleregler. Disse spillereglene er særlig knyttet seg til Haag-konvensjonen av 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner.

Et viktig prinsipp bak denne konvensjonen er det såkalte subsidiaritetsprinsippet. Dette prinsippet innebærer at før en internasjonal adopsjon blir vurdert, skal man forsøke å legge til rette for at det aktuelle barnet skal kunne forbli hos sine foreldre eller andre medlemmer av den biologiske familie. Dersom dette ikke er mulig skal man forsøke å finne en annen permanent familie for barnet lokalt eller andre steder i dets hjemland. Bare dersom heller ikke dette viser seg mulig, skal man forsøke å finne en adoptivfamilie i et annet land.

Subsidiaritetsprinsippet kom ikke inn med Haag-konvensjonen. Det hadde allerede i en årrekke ligget til grunn for adopsjonsarbeidet i en rekke land, og fremgår av diverse internasjonale dokumenter – og ikke minst av artikkel 21 i Konvensjonen

om barnets rettigheter. Det nye i Haag-konvensjonen er at den gjør det klart at en internasjonal adopsjon skal prioriteres foran institusjonsplassering. Uansett hvor god en institusjon er, vurderes det som bedre for barnet å bli adoptert av en utvalgt familie i et annet land.

Om vi ser på de tre landene som er hardest rammet av denne katastrofen – Indonesia, Sri Lanka og Thailand – har de to sistnevnte for lengst ratifisert Haag-konvensjonen, mens Indonesia ikke har gjort det, og antagelig heller ikke vil gjøre det på et senere tidspunkt. Dette fordi adopsjon – både innenlands og utenlands – er en institusjon som blir betraktet som uforenlig med Koranens bestemmelser. I stedet for adopsjon har muslimene en annen, noe svakere, omsorgsform som kalles kalefa.

På tross av forbudet mot adopsjon tillot Indonesia internasjonal adopsjon helt til tidlig på 80-tallet. Barna var på kristne institusjoner, og ble derfor betraktet som kristne barn og ble tillatt adoptert. Deretter ble lovene endret slik at kun utlendinger som har bodd minst 3 år i Indonesia kan adoptere. Men selv om Indonesia fortsatt hadde tillatt internasjonal adopsjon, hadde det nok vært en kompliserende faktor at det hardest rammede området på Sumatra ligger i opprørstaten Aceh, som ønsker å løsrive seg fra sentralmakten i Jakarta.

Hva så med Sri Lanka og Thailand? Som nevnt har begge land ratifisert Haag-konvensjonen. Dessuten er begge land aktuelle land for norske adopsjonssøkere, idet Adopsjonsforum har formidlingstillatelse for Sri Lanka og Verdens Barn for Thailand. Det er nok allikevel lite sannsynlig at flomkatastrofen vil få merkbare utslag på adopsjonstallene for disse landene, fordi de aller fleste barna som ble foreldreløse etter flombølgen etter all sannsynlighet vil kunne bli plassert innen sin biologiske familie eller hos andre i lokalsamfunnet, for eksempel hos familier som har mistet sine egne barn.

I følge pressen har lankesiske myndigheter annonsert et "forbud mot adopsjon av katastroferammede barn". Jeg har ikke fått verifisert denne opplysningen. Strengt tatt ligger det i Haag-konvensjonen et pålegg til opprinnelsesland som slutter seg til konvensjonen om å sørge for at alle barn som ikke kan vokse opp i egen eller i en annen permanent familie i eget land må bli forsøkt plassert i en utenlandsk familie. Det er klart at myndighetene i Sri Lanka ikke kan

gjøre unntak for barn som ble rammet av denne katastrofen. Samtidig må det sies at det er svært viktig at man ikke forhaster seg med eventuelle internasjonale adopsjoner etter katastrofen. Det i utgangspunktet spinkle barne- og familievernet i disse landene må sørge for at enhver mulighet for permanent plassering i egen eller en annen lokal familie blir vurdert før man eventuelt vurderer en internasjonal adopsjon. Det vil nødvendigvis ta tid å skaffe full oversikt over det enkelte barns muligheter, og denne tiden må de ansvarlige myndigheter i disse landene ta til hjelp. Vi må ha forståelse for at kaotiske tilstander i kjølvannet av katastrofen vil føre til at det myndighetene ikke umiddelbart kan gi seg i kast med vurdering av barnas langsiktige velferd, men må konsentrere seg om kortsiktige tiltak for å holde barna i live og gi dem et minimum av omsorg. Det vil derfor nødvendigvis måtte ta en god del tid å få klargjort at et det enkelte barn virkelig står helt uten pårørende, og at andre lokale omsorgsløsninger ikke eksisterer.

Samtidig skal vi ikke glemme en viktig bestemmelse i adopsjonskonvensjonen, nemlig artikkel 35, der det slås fast at det "skal foretas raskest mulig saksbehandling i adopsjonssaker." Dette er dessverre en bestemmelse som blir lite iaktatt i mange opprinnelsesland som har sluttet seg til konvensjonen. Adopsjonsprosessen er ofte unødig byråkratisk og tidkrevende. For barna som trenger nye familier i andre land er enhver dag, uke eller måned med forsinkelse et unødig tap av "opphentningstid" sammen med de tiltenkte foreldrene. Men flomkatastrofens ufattelige dimensjoner gjør at det her dreier seg om en helt spesiell situasjon der det er viktig at de berørte har "is i magen".

En forhastet adopsjon kan i verste fall innebære en ny tragedie for barnet og familie. Like etter Rwanda-masakeren ble flere barn plassert i bl.a. italienske familier uten en forsvarlig saksbehandling, noe som har gitt store problemer i ettertid (se egen rammeartikkel).

